

Sofijos Tyzenhauzaitės „Raštų“ pirmieji du tomai jau laukia skaitytojų

Ramunė LENKIMAITĖ

2022 m. VO „Regionų kultūrinių iniciatyvų centras“ (RKIC) įgyvendina projektą „Rašytojos Sofijos Tyzenhauzaitės RAŠTŲ leidyba“ (pagrindinė projekto rėmėja – Lietuvos kultūros taryba). Vykdamas projektą šiemet spaudai buvo parengti ir liepos pirmosiomis dienomis išleisti du „Raštų“ tomai. Juose prancūzų kalba rašiusios ir ta kalba knygas leidusios S. Tyzenhauzaitės kūriniai išspausdinti lietuvių kalba. Beje, Sofija turėjo ir antrąjį, dažnai jos pačios ir artimųjų vartotą vardą – Viktorija, o jos pilna lietuviška pavardė yra Sofija Viktorija Tyzenhauzaitė de Šuazel-Gufjė.

Pirmajame „Raštų“ tome išspausdintos plačiausiai pasaulyje žinomos S. Tyzenhauzaitės „Reminiscencijos“. Pirmą kartą jos lietuvių kalba pasirodė 2004 m. (išleido RKIC), tad jų seniai prekyboje nebebuvo, skaitytojai dažnai jų teiraudavosi. Jas iš prancūzų į lietuvių kalbą išvertė Virginijus Baranauskas ir Liucija Barauskaitė. Šiame „Raštų“ tome yra išspausdintas ir S. Tyzenhauzaitės istorinis romanas „Halina Oginskytė, arba Švedai Lenkijoje“. Jis pirmą kartą lietuvių kalba išspausdintas 2006 m. (išleido RKIC), tad minėtos knygos tiražas taip pat jau seniai išplatintas. Šiame istoriniame romane yra pateikta įtraukianti dviejų jaunų žmonių meilės istorija, pasakojama apie Šiaurės karo (XVIII a. pr.) įvykius Plateliuose ir Šateikiuose (Plungės r.). Vertėjas – Virginijus Baranauskas.

„Raštų“ pirmojo tomo apimtis – 462 puslapiai.

Antrajame „Raštų“ tome yra išspausdinti Sofijos Tyzenhauzaitės istoriniai romanai „Barbora Radvilaitė“, „Vladislovas Jogaila ir Jadvyga, arba Lietuvos sąjunga su Lenkija“ bei naujausias, šiemet iš prancūzų į lietuvių kalbą išverstas kūrinys – „Gertrū-

Sofijos Tyzenhauzaitės de Šuazel-Gufjė portretas. Dailininkas Johan Baptist Edler von Lampi. Kūrinys saugomas Žemaičių muziejuje „Alka“ (Telšiai)

da. Grafaitė Komorovska“. Visas minėtas tris knygas, kaip ir istorinį romaną „Halina Oginskytė, arba Švedai Lenkijoje“ į lietuvių kalbą išvertė Virginijus Baranauskas. „Raštų“ antrojo tomo apimtis – 366 puslapiai.

S. Tyzenhauzaitė (1790–1878), knygas pradėjo leisti būdama 28-erų metų. Iš viso jų buvo išspausdintos aštuonios. 1818-aisiais (tais pačiais metais, kai ji ištekėjo už Platelių dvaro šeimininko – prancūzo Antuano Lui Oktavijaus Šuazelio-Gufjė (pranc. Antoine Louis Octave de Choiseul-Gouffier, 1773–1840) skaitytojus pasiekė pirmasis išspausdintas Sofijos kūrinys – istorinis romanas „Lenkas Santo Dominge, arba Jaunoji kreolė“. Antroji knyga (istorinis romanas „Barbora Radvilaitė“) buvo išspausdintas 1820 m., trečiasis istorinis romanas („Vladislovas Jogaila ir Jadvyga, arba Lietuvos sąjunga su Lenkija“) – 1824-aisiais. Dar po trijų metų (1827-aisiais) išleistas didžiausias šios rašytojos kūrinys – dviejų tomų knyga „Politikos nykštukas“. 1829 m. paskelbtos jos „Reminiscencijos“ (jų patikslintas ir papildytas leidimas pasirodė 1862 m.). 1831 m. skaitytojai sulaukė jau minėto istorinio romano „Halina Oginskytė, arba Švedai Lenkijoje“, o 1875 m. – istoriniais

faktais pagrįsto pasakojimo „Gertrūda. Grafaitė Komorovska, grafienė Feliksa Potocka: istorijos įvykiai“. Paskutinysis S. Tyzenhauzaitės kūrinys (nedidelės apimties leidinukas „Litanijos“) buvo paskelbtas jos mirties metais – 1878-aisiais.

Dalis S. Tyzenhauzaitės knygų yra buvę išleista lenkų, anglų, rusų kalbomis.

Kai kuriuose S. Tyzenhauzaitės knygų pavadinimuose yra žodžiai „lenkas(-ai)“, tačiau tai nereiškia, kad ji čia rašo tik apie lenkus. Rašytoja taip apibendrintai pasakoja apie buvusios Abiejų Tautų Respublikos gyventojus, tarp kurių buvo ne tik lenkų, bet ir lietuvių, žemaičių, ukrainiečių, baltarusių, nemažai kitų tautybių žmonių. Lenkija ji dažniausiai įvardija buvusią bendrą Lietuvos-Lenkijos valstybę.

Iš prancūzų į lietuvių kalbą RKIC iniciatyva jau yra išversti ir lietuviškai paskelbti septyni S. Tyzenhauzaitės kūriniai („Litanijos“ publikuojame šiame el. žurnalo numeryje). Aštuntasis rašytojos kūrinys (storinis romanas „Politikos nykštukas“) jau yra pateiktas vertėjui. Tikimasi, kad jį išvers iki kitų metų vidurio, tad, jei tai pavyks padaryti, trečiasis S. Tyzenhauzaitės RAŠTŲ tomas galėtų būti išleistas kitų metų pabaigoje arba 2024 m. pradžioje. Tokiu atveju lietuviškai jau bus galima skaityti visas šios rašytojos knygas.

Beje, prancūziškai pačios S. Tyzenhauzaitės išleistų knygų Lietuvos bibliotekose ir muziejuose yra vos keletas ir tik po 1–2 egz. Tokių knygų kaip „Barbora Radvilaitė“, „Politikos nykštukas“ bent jau iki šiol visai nebuvo. Jas pavyko gauti tik iš Vokietijos didžiųjų bibliotekų. Šiame darbe RKIC talkino Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka (už tai RKIC jos darbuotojams labai dėkingas).

Rengiant du pirmuosius S. Tyzenhauzaitės RAŠTŲ tomus spaudai, RKIC bendradarbiavo su Akademinio žemaičių jaunimo korporacija „Samogitia“, Rokiškio krašto muziejumi. Knygų pristatymas skaitytojams šių metų liepos 2 d. jau įvyko Plateliuose – viename iš renovuotų pastatų, Platelių dvaro sodyboje stovėjusių ir tuo metu, kai šiame dvare gyveno bei kūrė S. Tyzenhauzaitė.

Sofijos Tyzenhauzaitės „Raštų“ (Vilnius, 2022 m.) I ir II tomo viršeliai. Dailininkė Deimantė Rybakovienė

LITANIJOS

Sudėtos grafienės Choiseul-Gouffier, mergautine pavarde grafaitė Tyzenhauz

Kūriniai pirmą kartą išleisti 1878 m. Nicos (Prancūzija) anglų-prancūzų spaustuveje (Malvano-Mignon, rue Gioffredo, 62). Į lietuvių kalbą 2022 m. išvertė Virginijus Baranauskas

Viešpaties litanija

Tu, kuris buvai, kuris esi, kuris būsi visados,
Išklausyk mus.
Aukščiausioji Būtybe,
Išgirs mus.
Nesuvokiama Būtybe, kurios begalybė mus svaigina,
Išklausyk mus.
Išminties, teisybės, galybės pasauli,
Išklausyk mus.
Supamas dorybių, stebuklų, kurie švyti lyg nimbas,
Išklausyk mus.
Mūsų sielų siela,
Išklausyk mus.
Liepsnojantis degle, kuris uždegi ir leidi šviesti visiems
nakties ir dangaus šviesuliams,
Išklausyk mus.
Visatos tėve,
Išklausyk mus.

(Nukelta į 41 p.)